

HALLUCINOGÉN NÖVÉNYEK

2.

A mexikói hajnalka

A mexikói hajnalka (*Ipomoea corymbosa* (L.) Roth) (8. kép) szárított és őrölt magjait (az *I. violacea* és az *I. tricolor* mellett) már az aztékok is fogyasztották vallási, szertartási és gyógyító célokra.

A növény számos spanyolnyelvű elnevezés (pl. bejuco, corona de novia, flor de la virgin, hiedra, quiebracajete blanco, quiebraplatos) mellett karácsonyi koszorú, coatl xoxouhquij (zöld kígyó, azték), coaxihuitl (kígyónövény, azték), xtabentún (kövön termő inda/kúszónövény, maja), a magvak (9. kép) ololiúqui (ololiuhqui/ololiuqui; kerek dolog, azték), spanyolul aguinaldo blanco, badoh vagy semilla de la Virgen néven is ismertek [1].

A mexikói hajnalka a burgonyavirágúak (Solanales) rendbe és a szulákfélék (Convolvulaceae) családjába tartozik, bár korábban *Turbina corymbosa* (L.) Raf néven a már megszűnt *Turbina* növénynemzetségbe sorolták [2].

Közép- és Dél-Amerika esőerdőiben őshonos, gyakori bolygatott, bokros, nedvesebb helyeken, települések vagy művelések közelében, általában 1100 m alatt. Észak-Amerika, Ausztrália és Európa egyes részein dísnövényként is meghonosították [3].

Évelő, fás szárú kúszónövény. A levelek karcsú levéllyel és szív alakú levéllemezekkel rendelkeznek. A fehér virágok pártája trombita alakú, vörös, lila vagy barna torokkal és zöldesen sugárzó csikokkal. Az ellipszoid termés általában egy barna, selymesen szőrös magot tartalmaz [3].

Fogyasztásuk a maja és azték kultúrából ered. A mixték és zapoték népek körében volt gyakori a mai mexikói Oaxaca állam területén, ahol a mai napig használják a helyi mazaték gyógyítók. Többnyire vízzel vagy valamilyen alkohollal készítették italt a szárított, őrölt magokból vallási, ceremóniális vagy gyógyító céllal. Általában egyedül, illetve a gyógyító jelenlétében isszák, hogy érzékszervi/percepció változásokat, transz állapotot idézzenek elő. Beszámoltak például látási illúziókról, szinesztéziáról, eufóriáról, memóriaváltozásokról. Az első fázis „pszichés üresség” vazovagális válaszreakcióhoz és szédüléshez köthető. A második fázis néhány órával később következik be intenzív nyugalommal

8. kép. Mexikói hajnalka (*Ipomoea corymbosa*)
(Fotó: Neptalí Ramírez Marcial, CC BY 4.0, via Wikimedia Commons)

9. kép. Ololiuqui magok
(Fotó: DMTrott, CC BY-SA 4.0, via Wikimedia Commons)

és szedációval [1]. Ezen felül a magot használják köszvény, szifilisz, csonttorzulás és -törés, puffadás és szembetegségek kezelésére, fájdalomcsillapításra, szexuális serkentőként és a test erejének növelésére [4]. Érdeemes megjegyezni, hogy a kereskedelmi forgalomba kerülő magokat többnyire hánytatószerrel keverik, hogy megelőzzék a mérgezés kialakulását.

A mag d-lizergsav-amid (LSA vagy ergin) alkaloidot tartalmaz [5], amely szerkezetében hasonló a lizergsav-dietilamidhoz (LSD) (10. ábra), de kevésbé erős pszichedelikus tulajdonságokkal rendelkezik. Feltehetően az LSA és más ergolin-alkaloidok (0,02-0,06%) felelősek a hallucinogén élményért a dopaminerg, adrenerg és szerotonerg receptorok kumulatív (részleges) agonizmusa és/vagy antagonizmusa révén [6], ami miatt a mag gyakori entheogén (vallási, spirituális vagy rituális kontextusban használt pszichoaktív, hallucinogén anyag).

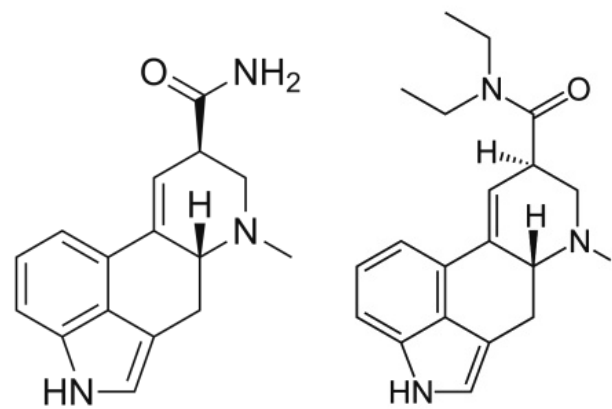
Érdekes, hogy a mexikói hajnalkában, és minden szulákfélében, aminek magjaiban

alkaloidokat mutattak ki, jelen volt egy gombafaj is, méghozzá a *Periglandula* nemzetségből [4]. Ezek a gombák ugyanúgy az anyarozsfélék (*Clavicipitaceae*) családjába tartoznak, mint maga az anyarozs (*Claviceps purpurea*), így valószínűsíthető, hogy az alkaloidokat nem a növény, hanem a benne és vele szimbiózisban élő *Periglandula* gomba termeli.

A modern gyógyászatban használunk különböző (pl. anyarozsból származó) lizergsav származékokat, azaz ergotalkaloidokat, így lehetséges, hogy a mexikói hajnalkának valóban van terápiás jelentősége egyes problémák esetén, de egyelőre nem rendelkezünk elég tudományos bizonyítékkal e tekintetben.

Dr. Csikós Eszter
PTE Farmakognóziai Intézet
csikos.eszter@gytk.pte.hu

Irodalom: 1. Carod-Artal F.J. (2015). *Neurologia* (Barcelona, Spain), 30(1), 42–49. – 2. WFO (The World Flora Online) – 3. Flora de Panama. Woodson, R.E. Jr. és Schery R.W. *Annals of the Missouri Botanical Garden* Vol. 67, No. 4 (1980), pp. ii-xxxiii – 4. Steiner U. és Leistner E. (2018). *Planta medica*, 84(11), 751–758. – 5. Hofmann A. (1961) *Planta Med* 9: 354-367 – 6. Paulke, A. et al. (2015). *Forensic science international*, 249, 281–293.

10. ábra. LSA (balra) és LSD (jobbra)

Felhívás

Várjuk Olvasóink tudományos, szakmai írásait. A beküldött kéziratok megjelentetése a Szerkesztőbizottság értékelése alapján történik. A formai követelményekért, kérjük, keresse fel a gytk.pte.hu/hu/egyseg/1640/index/almenu/80 honlapot vagy kérjen információt a farma.hirek@gmail.com e-mail-címen.

Intézetünk hírei

Kari tea

Két új, saját győgyteát (11. kép) fejlesztett ki a PTE Gyógyszerésztudományi Kar a Farmakognóziai Intézet és a Mecsek-Drog. Kft. munkatársai közreműködésével. A cél egyrészt az volt, hogy legyen új, egyedi ajándéktárgyunk, másrészt a hallgatók is használhassák a teákat a vizsgaidőszak nehézségeinek leküzdésében. A Relax tea nevéből adódóan nyugtató hatású, levendulát, kamillát, és orvosi citromfűvet tartalmaz, a rozsmaringgal és gyömbérrel készült Memory-UP tea neve egyrészt a memóriajavító hatásra, másrészt egyetemünkre (University of Pécs) utal.

A teákról készült részletesebb videó elérhető az alábbi honlapon:
<https://www.youtube.com/watch?v=7iv9Mllk2hs>

11. kép